

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-15>

УДК 349.3

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА ГАРАНТІЇ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

STATE SOCIAL STANDARDS AND GUARANTEES AS A BASIS FOR EFFECTIVE DEVELOPMENT OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION IN UKRAINE

Смирнова Ірина Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
Донбаська державна машинобудівна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6941-1276>

Сімакова Олександра Костянтинівна

магістр,
Донбаська державна машинобудівна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3863-0211>

Карлаш Юлія Дмитрівна

магістр,
Донбаська державна машинобудівна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1476-1719>

Smyrnova Iryna, Simakova Oleksandra, Karlash Yuliia
Donbass State Engineering Academy

У статті з'ясовано роль і розкрито сутність державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій в Україні. Встановлено введення і використання нових соціальних стандартів та гарантій для вразливих верств населення. Визначено проблематику соціального захисту в період реформування соціальної політики держави. Надано оцінку впливу управлінських заходів у забезпеченні соціальних стандартів. З'ясовано значення базового державного соціального стандарту, котрим є прожитковий мінімум, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти. Наведено та досліджено дані щодо розмірів соціальних виплат, які надаються відповідно до законодавства України про державну соціальну допомогу. Обґрунтовано доцільність запровадження соціальних програм для підвищення соціальних виплат вразливим верствам населення. Запропоновано шляхи удосконалення державних соціальних стандартів щодо їх дієвості.

Ключові слова: соціальний захист населення, соціальна політика держави, соціальні стандарти, соціальні гарантії, доходи населення, соціальні реформи.

В статье выяснена роль и раскрыта сущность государственных социальных стандартов и государственных социальных гарантий в Украине. Установлено введение и использование новых социальных стандартов и гарантий для уязвимых слоев населения. Определена проблематика социальной защиты в период реформирования социальной политики государства. Дана оценка влияния управленческих мероприятий в обеспечении социальных стандартов. Выяснено значение базового государственного социального стандарта, которым является прожиточный минимум, на основе чего определяются государственные социальные гарантии и стандарты. Приведены и исследованы данные размеров социальных выплат, которые предоставляются в соответствии с законодательством Украины о государственной социальной помощи. Обоснована целесообразность внедрения социальных программ для повышения социальных выплат уязвимым слоям населения. Предложены пути совершенствования государственных социальных стандартов по их действенности.

Ключевые слова: социальная защита населения, социальная политика государства, социальные стандарты, социальные гарантии, доходы населения, социальные реформы.

The extremely difficult socio-economic situation in Ukraine in recent years has highlighted the imperfection of the government's social function, which did not increase poverty by increasing employment and income, ensuring equal access to social and economic resources in different regions of the country. The country found itself in a difficult situation and suffered losses to stabilize the situation. When comparing the living standards of the population in Ukraine and other countries, the question arises about the quality of state social standards and guarantees and the level of effectiveness of social policy. The introduction and use of new social standards and guarantees is an objective need, which is aimed at approaching the European level and is caused by changes in the social sphere of the state. Reforming the local social protection system is part of the decentralization of state power and the reform of local self-government. Social reform in the context of decentralization of power should ensure a new level of accessibility of social services for citizens, improving the quality of their provision. The article clarifies the role and reveals the essence of state social standards and state social guarantees in Ukraine. The introduction and use of new social standards and guarantees for vulnerable groups has been established. The problems of social protection in the period of reforming the social policy of the state are determined. An assessment of the impact of management measures in ensuring social standards is given. The significance of the basic state social standard, which is the subsistence level on the basis of which state social guarantees and standards are determined, has been clarified. Data on the amount of social benefits provided in accordance with the legislation of Ukraine on state social assistance are presented and studied. The expediency of introducing social programs to increase social benefits for vulnerable groups is justified. Ways to improve state social standards for their effectiveness are proposed.

Keywords: social protection of the population, social policy of the state, social standards, social guarantees, incomes of the population, social reforms.

Постановка проблеми. Надзвичайно складна соціально-економічна ситуація в Україні в останні роки окреслила недосконалість виконання владою соціальної функції держави, яка не вплинула на підвищення рівня бідності шляхом збільшення зайнятості й доходів населення, на забезпечення рівного доступу громадян до соціальних і економічних ресурсів у різних регіонах країни. Країна опинилась у скрутному становищі та зазнала втрат на стабілізацію ситуації. Значна кількість сімей перебуває у складних життєвих обставинах, спричинених низькими доходами у зв'язку з відсутністю постійної роботи, безробіття та інше. Такі сім'ї отримують соціальний захист на рівні держави з урахуванням обмежених фінансових можливостей.

При порівнянні рівня життєдіяльності населення в Україні та інших країн світу постає питання про якість державних соціальних стандартів і гарантій та рівень ефективності соціальної політики. Введення і використання нових соціальних стандартів та гарантій є об'єктивною потребою, яка спрямована на наближення до європейського рівня і викликана змінами в соціальній сфері держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток наукових положень з питань соціального захисту населення України та реформування соціальної політики держави зробило чимало науковців, зокрема: Н. Абакумова, І. Андрієнко, В. Базилевич, Н. Болотіна, Н. Борецька, Е. Лібанова, Г. Лопушняк, М. Лукашевич, Г. Назарова, І. Рудкевич, І. Сирота, Л. Семів, Т. Семигіна, М. Сокол, І. Хомич, П. Шевчук, І. Ярошенко

та ін. Авторами вирішене велике коло питань теоретичного та методологічного характеру. Проте за наявності чималої проблематики щодо соціальних стандартів та гарантій в сучасних реаліях країни існує потреба подальшого їх дослідження.

Метою статті є дослідження соціальних стандартів, на основі яких визначають розмір державних соціальних гарантій, що розглядається як необхідна умова ефективного розвитку соціального захисту населення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попов О. засвідчує, що слово стандарт походить від англ. standart, і розуміється як взірць, еталон, модель [12, с. 463]. Цей термін також означає норму, зразок, мірило, прийняті за вихідні для порівняння з ними інших подібних об'єктів.

Терміни «соціальний стандарт» та «соціальні гарантії» визначено в Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», згідно з яким «соціальні стандарти» постають як встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи, за якими визначають рівні основних соціальних гарантій [7].

На думку Лібанової, українська держава – уже 20 років поспіль переймається виключно фінансовими проблемами, пов'язаними із неможливістю виконання всього обсягу своїх соціальних зобов'язань. Проте водночас система оподаткування є такою, що на відміну від економічно розвинених країн тягар податків значною мірою лягає на бідне населення. Зокрема, в Україні заможні верстви населення платять значно меншу частку податків, а бідні,

відповідно, – значно більшу, ніж у США – країні, модель економіки якої максимально відповідає ліберальним принципам» [10].

В даний час особливої уваги в Україні набуває підвищення соціальних стандартів і забезпечення соціальних гарантій як передумови формування гідного рівня добробуту. Сучасний розвиток соціального захисту в Україні вразливих верств населення передбачає формування соціальних стандартів та визначення на їх основі обґрунтованих розмірів державних соціальних виплат. Основною функцією соціальних стандартів є стримування негативного впливу можливих соціальних ризиків. Рівень соціального захисту визначається відповідністю фактичного рівня забезпеченості вразливих верств населення існуючим соціальним нормативам і стандартам.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення [7].

Згідно із ст. 1 Закону України «Про прожитковий мінімум», прожитковий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [8].

Розрахунок прожиткового мінімуму здійснюється з використанням нормативного методу, який полягає у встановленні вартісної величини прожиткового мінімуму через мінімальний споживчий кошик (набір продуктів харчування, непродовольчих товарів та набір послуг). Його розмір устанавлює для кожної соціальної та демографічної групи, а також для певних посад окремо. Суми прожиткового мінімуму на 2021 рік встановлено Законом України № 1082 [5]. На січень-червень 2021 року цей показник становить 2270 грн, на липень-листопад – 2379 грн, на грудень – 2481 грн.

У межах прожиткового мінімуму, установленого для працездатних осіб, проводять індексацію зарплати (абз. 2 п. 4 Порядку № 1078).

Відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», основними державними соціальними гарантіями є: мінімальний розмір

заробітної плати; мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат [7].

На сьогоднішній день розмір мінімальної заробітної плати встановлюється Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України при прийнятті Державного бюджету. В основу розрахунку розміру мінімальної заробітної плати покладено розмір прожиткового мінімуму.

Мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці (ст. 95 КЗпП, ст. 3 Закону № 1082). Згідно з пп. 8 п. 1 ст. 40 БКУ розмір мінімальної заробітної плати визначає Закон про Державний бюджет на відповідний рік. Мінімальну заробітну плату у 2021 році встановлено у таких розмірах (ст. 8 Закону № 1082) [5]:

- січень-листопад: 6000 грн/міс., 36,11 грн/год;
- грудень: 6500 грн/міс., 39,12 грн/год.

Динаміку співвідношення рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму в Україні представлено на рис. 1.

Аналіз розмірів прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати за 2010–2021 рр. показав позитивні зміни. Так, загальний прожитковий мінімум на одну особу у 2021 р. порівняно з 2010 р. збільшився на 1364 грн (на 165,3%). Мінімальна заробітна плата у 2021 р. порівняно з 2010 роком збільшилась на 5131 грн (на 590,4%), значний зріст якої відбувся у 2017 року (3200 грн). Але, очевидно, що встановлений у 2021 році розмір мінімальної заробітної плати (при його зростанні проти 2017 року в 1,9 рази) нині не може задовольнити потреби працездатних осіб. За цих обставин заробітна плата втрачає свою мотиваційну функцію щодо забезпечення відтворення робочої сили і стимулу до високоефективної праці.

Мінімальний розмір пенсії розраховується на підставі рівня мінімальної заробітної плати, який склався, і прожиткового мінімуму.

Для переважної більшості осіб похилого віку єдиним джерелом для існування є пенсія. Динаміку розмірів мінімальної пенсії за віком в Україні за 2010–2021 рр. представлено на рис. 2.

Аналіз розмірів мінімальної пенсії за віком (рис. 2) також показав позитивні зміни. Але ж очевидно, що встановлений мінімальний розмір пенсії за віком аж ніяк не може задовольнити потреби пенсіонерів.

На початок 2020 року частка пенсіонерів, які отримували виплати в розмірах до

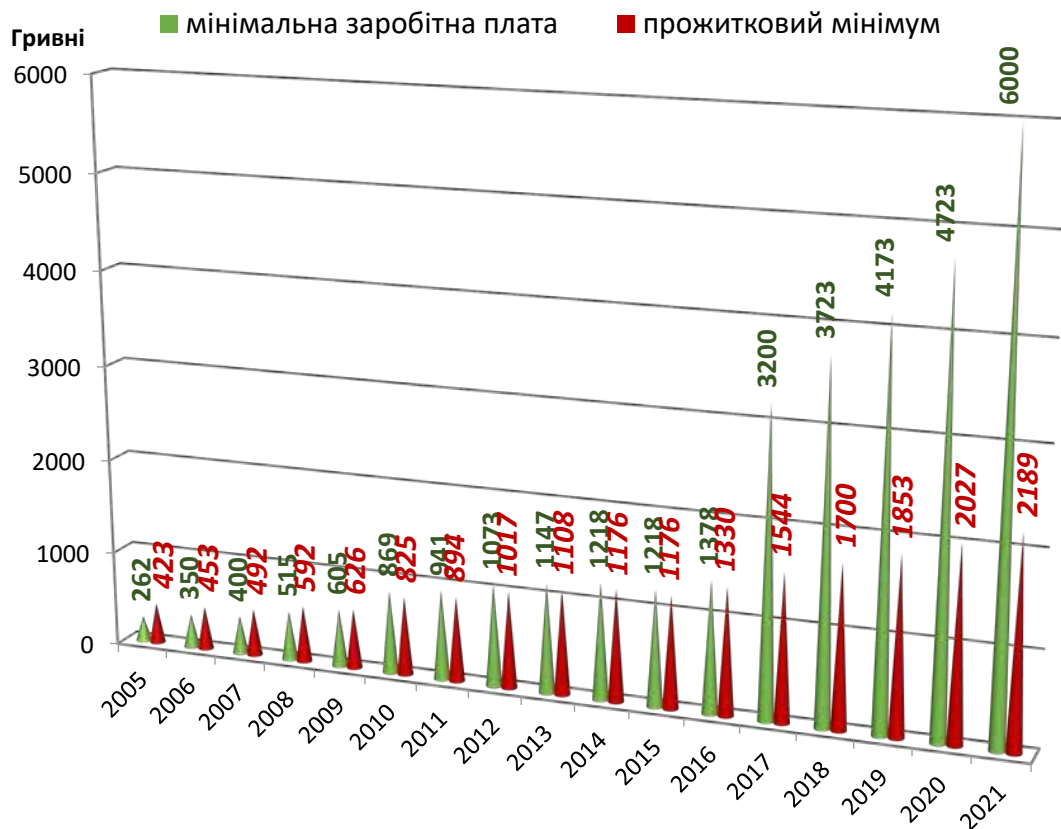

Рис. 1. Динаміка прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати в Україні за 2005–2021 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

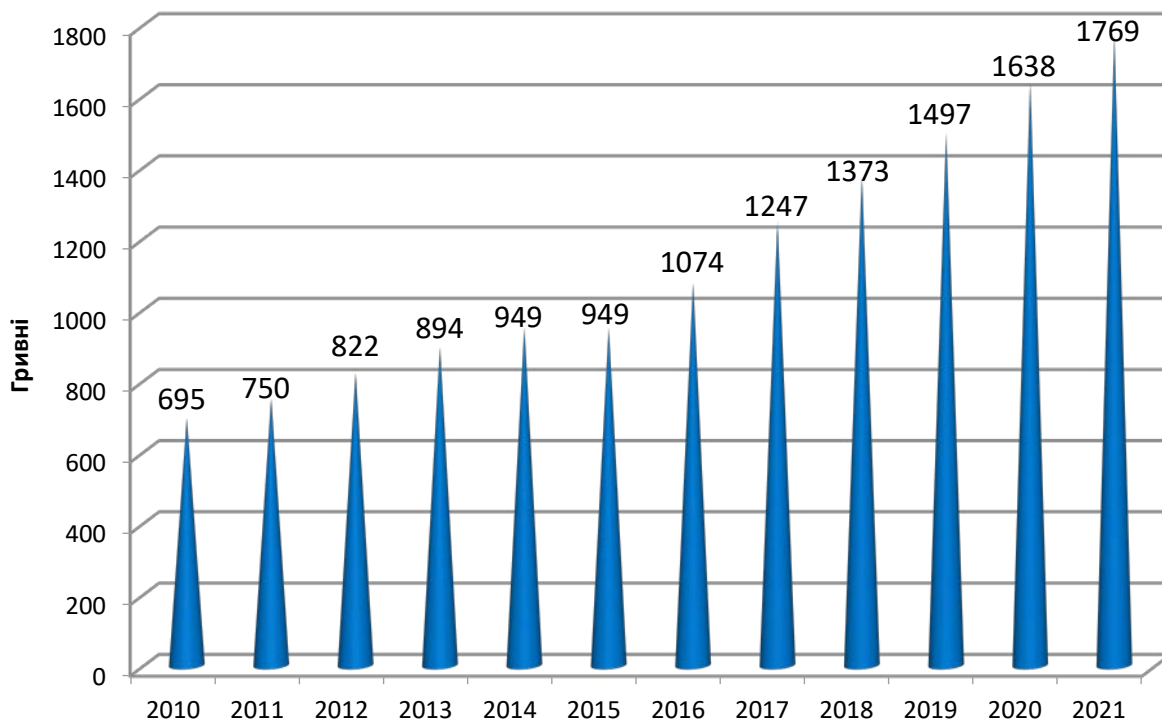

Рис. 2. Динаміка мінімальної пенсії за віком у 2010–2021 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

двох прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність, становила 75,92% (8,6 млн. осіб).

У травні 2020 року пенсії 8,4 млн. осіб проіндексовано на 11% (середній розмір підвищення становить 260 грн), 10,6 млн. пенсіонерів та одержувачів соціальної допомоги, розміри пенсій та виплат у яких не перевищували 5 000 грн, виплачено одноразову грошову допомогу в розмірі 1 000 гривень.

Середній розмір пенсій протягом року зріс із 3 082,98 грн на 01.01.2020 до 3 507,51 грн на 01.01.2021. При цьому чисельність пенсіонерів, які на 01.01.2021 отримують пенсію в розмірі менше ніж 2 000 грн, становить 1,9 млн. осіб.

Із серпня 2020 року встановлено адресну допомогу до пенсійної виплати 5,3 тис. членів сімей осіб, які загинули (померли) внаслідок поранення каліцтва, контузії чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, із розрахунку, щоб отримувана пенсійна виплата на одного утриманця становила 7 800 грн, на 2 утриманців – 12 200 грн, на 3 утриманців – розмір максимальної пенсії (на сьогодні – 17 120 грн).

Із вересня 2020 року у зв'язку з підвищенням мінімальної заробітної плати перераховано розміри мінімальної пенсії за віком для пенсіонерів, яким виповнилось 65 років і в яких наявний страховий стаж 35 років – у чоловіків, 30 років – у жінок. Таким пенсіонерам гарантується мінімальний розмір пенсії за віком в розмірі 40% мінімальної заробітної плати.

Найбільш вразливими соціально-демографічними групами населення є особи пенсійного віку (непрацюючі) та особи віком понад 75 років. Більше ніж третина осіб цієї категорії є бідними (рівень бідності становить, відповідно, 36,7% та 35,2 відсотка).

В умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19 посилено соціальний захист осіб похилого віку. Зокрема, з квітня 2020 року для 1,5 млн пенсіонерів віком понад 80 років пенсії підвищено на 500 грн, проведено автоматичний перерахунок пенсій 357,1 тис. працюючих пенсіонерів.

Відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, визначених

Указом Президента України від 30.09.2019, Міністерство соціальної політики з метою забезпечення ефективного соціального захисту громадян встановило стратегічні цілі на 2021–2023 роки [11–15]:

- гідне пенсійне забезпечення;
- забезпечення ефективною соціальною підтримки громадян;
- надання якісних соціальних послуг;
- формування, збереження та зміцнення сімейних цінностей та посилення захисту прав дітей;
- підтримка осіб з інвалідністю.

Розміри державних соціальних гарантій наведено у табл. 1.

За результатами дослідження розмірів державних соціальних стандартів і гарантій, можна зробити висновок, що за всіма показниками спостерігається позитивна динаміка до зростання. В той же час очевидно, що встановлені нині мінімальні розміри соціальної підтримки аж ніяк не можуть в більшості випадків задовольнити реальних потреб населення.

Наприклад, мінімальна пенсія за проаналізований період становить менше ніж 100% від прожиткового мінімуму, що вказує на знецінення осіб похилого віку. Вони отримують невелику пенсію, тому потребують додаткової допомоги.

Показником, що вказує на дієвість державних соціальних стандартів та гарантій, є показники соціального розвитку і показники соціальної ефективності державного управління. Соціальна ефективність є задоволенням соціальних цілей та потреб населення через здійснення державою управлінської діяльності [12].

В наш час це не відбувається, що свідчить про неефективність задоволенням соціальних цілей та потреб населення через здійснення державою управлінської діяльності.

Державна політика у сфері соціального захисту на 2022–2024 роки представлена у бюджетній декларації [1].

Останнім часом прожитковий мінімум встановлюється на підставі затвердженого у Законі України про Державний бюджет України розміру прожиткового мінімуму у грудні поточного року з урахуванням його підвищення темпами, що на 2 відсоткових пункти перевищують показник прогнозного індексу споживчих цін [5].

До прийняття законодавчих рішень такий підхід застосовано для розрахунку прогнозного прожиткового мінімуму на 2022–2024 роки.

Таблиця 1

Розміри державних соціальних гарантій в Україні за 2019–2021 роки

Показники	2019	2020			2021		
		з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
1	2	3	4	5	6	7	8
Прожитковий мінімум	1853	2027	2118	2189	2189	2294	2393
Мінімальна заробітна плата	4173	4723	4723/ 5000 (з 1 вересня)	5000	6000	6000	6500
Мінімальна пенсія	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
Державна допомога сім'ям з дітьми							
допомога при народженні дитини:	41280	41280	41280	41280	41280	41280	41280
допомога на дітей одиноким матерям:							
до 6 років	1779	1779	1859	1921	1921	2013	2100
від 6 до 18 років	2218	2218	2318	2395	2395	2510	2618
від 18 до 23 років (за умови навчання)	2102	2102	2197	2270	2270	2379	2481
допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням:	3558						
від 6 до 18 років	x	4447,50	4647,50	4802,50	4802,50	5032,50	5250,00
від 18 до 23 років (за умови навчання)	x	5545,00	5795,00	5987,50	5987,50	6275,00	6545,00
допомога на дітей з інвалідністю, які перебувають під опікою чи піклуванням:	x						
від 6 до 18 років	x	6226,50	6506,50	6723,50	6723,50	7045,50	7350,00
від 18 до 23 років (за умови навчання)	x	7763,00	8113,00	8382,50	8382,50	8785,00	9163,00
допомога на дітей, хворих на тяжкі захво- рювання до встанов- лення інвалідності	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям							
для працездатних осіб	403,41	525,50	549,25	567,50	794,50	832,65	868,35
для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
для дітей віком: до 6 років	1382,35	1512,15	2416,70	2497,30	2497,30	2616,90	2730,00
від 6 до 18 років	1723,50	1885,30	3013,40	3113,50	3113,50	3263,00	3403,40
від 18 до 23 років (за умови навчання)	1633,30	1786,70	2856,10	2951,00	2951,00	3092,70	3225,30
Допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях	1700	1700	1700	1700	1700	1700	1700
Щомісячна грошова допомога особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею	1853	2027	2118	2189	2188	2294	2393

(Продовження таблиці 1)

1	2	3	4	5	6	7	8
Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю							
Особам з інвалідністю з дитинства I групи з надбавкою на догляд – підгрупа А	3074,90	3364,60	2856,10	2951,00	2951,00	3092,70	3225,30
– підгрупа Б	2249,10	2457,00	2568,00	2653,50	3538,00	3708,00	3868,00
Особам з інвалідністю з дитинства II групи	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
Одиноким особам з інвалідністю з дитинства II групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують постійного стороннього догляду з надбавкою на догляд*	1497	1638	1712	1769	2741,95	2873,7	2997,7
Особам з інвалідністю з дитинства III групи	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
Одиноким особам з інвалідністю з дитинства III групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують постійного стороннього догляду з надбавкою на догляд	1497	1638	1712	1769	2388,15	2502,9	2610,9
На дітей з інвалідністю (від 0 до 18 років)	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
На дітей з інвалідністю до 6 років з надбавкою на догляд	1860,90	2036,10	2127,90	2198,80	2198,80	2304,30	2403,80
На дітей з інвалідністю до 6 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	2673,90	2925,60	3057,40	3159,30	4119,80	4317,30	4503,80
На дітей з інвалідністю від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	2061,40	2255,60	2357,40	2435,80	2435,80	2552,80	2662,80
На дітей з інвалідністю від 6 до 18 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	3074,90	3364,60	3516,40	3633,30	4830,80	5062,80	5280,80
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, без надбавки на догляд	1571,85	1719,90	1797,60	1857,45	1857,45	1946,70	2030,70
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, до 6 років з надбавкою на догляд	2384,85	2609,40	2727,10	2817,95	2817,95	2953,20	3080,70

(Закінчення таблиці 1)

1	2	3	4	5	6	7	8
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, до 6 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	3197,85	3498,90	3656,60	3778,45	4738,95	4966,20	5180,70
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	2585,35	2828,90	2956,60	3054,95	3054,95	3201,70	3339,70
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, від 6 до 18 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	3598,85	3937,90	4115,60	4252,45	5449,95	5711,70	5957,70
Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю							
Особам з інвалідністю I групи, жінкам, яким присвоєно звання «Мати-героїня»	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
На одну дитину померлого годувальника	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
На двох дітей померлого годувальника	1796,4	1965,6	2054,4	2122,8	2122,8	2224,8	2320,8
На трьох і більше дітей померлого годувальника	2245,5	2457,0	2568	2653,5	2653,5	2781	2901
Особам з інвалідністю II групи	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
Особам з інвалідністю III групи	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934
Особам, які досягли віку, встановленого Законом	1497	1638	1712	1769	1769	1854	1934

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення складає [6]:

у 2022 році: для працездатних осіб – 45 відсотків, для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – 100 відсотків, для дітей – 130 відсотків відповідного прожиткового мінімуму;

у 2023 році: для працездатних осіб – 50 відсотків; для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – 100 відсотків, для

дітей – 130 відсотків відповідного прожиткового мінімуму;

у 2024 році: для працездатних осіб – 55 відсотків; для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – 100 відсотків, для дітей – 130 відсотків відповідного прожиткового мінімуму.

Мінімальна заробітна плата та соціальні стандарти. Під час формування видаткової частини на 2022–2024 роки буде враховано такі показники:

1) мінімальної заробітної плати:

з 01 січня 2022 року – в розмірі 6 500 грн,
з 01 жовтня 2022 року – в розмірі 6 700 грн;
з 01 січня 2023 року – в розмірі 7 176 грн;

Таблиця 2

Прогноз прожиткового мінімуму на 2022–2024 роки

	2022			2023			2024		
	3 січня	3 липня	3 грудня	3 січня	3 липня	3 грудня	3 січня	3 липня	3 грудня
Прожитковий мінімум, грн.: на одну особу	2393	2508	2589	2589	2713	2778	2778	2911	2972
для дітей віком до 6 років	2100	2201	2272	2272	2381	2438	2438	2555	2609
для дітей віком від 6 до 18 років	2618	2744	2833	2833	2969	3040	3040	3186	3253
для працездатних осіб	2481	2600	2684	2684	2813	2880	2880	3018	3082
для осіб, які втратили працездатність	1934	2027	2093	2093	2193	2246	2246	2354	2403

з 01 січня 2024 року – в розмірі 7 665 грн;
2) посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки:

з 01 січня 2022 року – в розмірі 2 893 грн, з 01 жовтня 2022 року – в розмірі 2 982 грн;

з 01 січня 2023 року – в розмірі 3 193 грн;

з 01 січня 2024 року – в розмірі 3 411 грн.

Темпи приросту мінімальної заробітної плати та посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки наведено в табл. 3.

Як видно з розрахунків у табл. 3, з 1 січня 2023 року мінімальна заробітна плата та посадовий оклад працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки значно зростають (7,1% проти 3,1% з 01 жовтня 2022 року). Майже на тому же рівні буде зростання і з 01 січня 2024 року.

Тому сьогодні одним із найважливіших завдань соціальної політики держави на сучасному етапі є створення ефективної та дієвої системи соціального захисту населення, яка не тільки є засобом наближення до міжнародних стандартів рівня життя, але й дієвим інструментом соціальної підтримки, досягнення соціальної справедливості та суспільної злагоди.

Реформування системи соціального захисту на місцях є складовою децентралі-

зації державної влади та реформи місцевого самоврядування. Соціальна реформа в умовах децентралізації влади має забезпечити новий рівень доступності соціальних послуг для громадян, підвищення якості їх надання.

Для реалізації напрямів політики соціальної децентралізації потрібно враховувати такі фактори, як збереження людського капіталу, формування інноваційного підприємництва та поглиблення горизонтальних зв'язків з урахуванням типології регіонів і міст для реалізації інноваційного потенціалу як ключової цілі нової регіональної політики та відповідні інструменти підтримки.

На сьогодні найгострішими проблемами розвитку соціальної сфери територіальних громад є: недосконала система територіального розміщення об'єктів соціальної інфраструктури; недостатність бюджетних коштів для ефективного функціонування закладів соціальної інфраструктури; недостатній рівень кадрового забезпечення закладів соціальної сфери; недостатній рівень якості послуг, що надаються населенню об'єктами соціальної сфери [13].

У серпні 2020 року Урядом схвалено Концепцію реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей, яка передбачає впровадження

Таблиця 3

Темпи приросту мінімальної заробітної плати та посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки за 2022–2023 рр.

	Мінімальна заробітна плата		Посадовий оклад працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки	
	грн	темпи приросту, %	грн	темпи приросту, %
з 01 січня 2022 року	6 500		2 893	
з 01 жовтня 2022 року	6 700	3,1	2 982	3,1
з 01 січня 2023 року	7 176	7,1	3 193	7,1
з 01 січня 2024 року	7 665	6,8	3 411	6,8

протягом 2020–2022 років (на завершальному етапі децентралізації) ефективної моделі взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей, а також здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства у цій сфері.

На сьогодні кожна територіальна громада має право приймати документи для призначення усіх видів соціальної допомоги та передавати їх до відповідних структурних підрозділів з питань соціального захисту населення.

Висновки. Побудова дієвого соціального захисту на підставі високих соціальних стандартів і гарантій, як складової соціальної політики держави, є передумовою забезпечення гідного рівня добробуту населення.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що введення нових стандартів в Україні базується на державній політиці, яка спрямована на підтримку соціально вразливих

верств населення з низьким рівнем доходів. Для них щороку підвищуються розміри державних соціальних стандартів і гарантій, прийнятих рішень щодо соціального захисту населення з урахуванням реальних можливостей державного бюджету, що є однією з найважливіших причин неефективності соціального захисту в Україні. Отже є продовження практики планування витрат на соціальний захист по заниженим соціальним стандартам, що враховують можливості державних фінансів, а не реальне фінансування соціальних програм.

Сучасна система соціального захисту в Україні потребує нових підходів до формування та застосування соціальних стандартів. Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти. Тому необхідно створення передумов для підвищення розміру прожиткового мінімуму до його реальної величини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетна декларація на 2022–2024 роки. URL: https://buhgalter.com.ua/upload/news/2021/6/budgetna_deklaracija_2022_2024.pdf
2. Державний класифікатор соціальних стандартів та нормативів : наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 17.06.2002. № 293. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0293203-02#Text>
3. Державні соціальні та гарантії у 2020–2021 році. Міністерство соціальної політики України. 2021. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html?PrintVersion>
4. Ємельяненко Л.М., Москвіна В.І. Формування концептуальної моделі трансфертної політики в соціальній сфері України. *Інноваційна економіка*. 2019. № 3-4 (79). С. 34–40.
5. Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2021. № 16. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>
6. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 р. № 1768-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>
7. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000. № 48. Ст. 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
8. Закон України «Про прожитковий мінімум». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 38. Ст. 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>
9. Закон України «Про соціальні послуги». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 18. Ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
10. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми модернізації української економіки *Демографія та соціальна економіка*. 2012. № 1(17). С. 5–22.
11. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2021 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2022–2023 роки)» від 26.01.2021. № 30. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5959.html?PrintVersion>
12. Попов О. Стандарт. Економ. енцикл. У 3 т. Т. 3 / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Академія, 2002. С. 463.
13. Приходченко Л.Л. Концепції та моделі ефективності: перспективи розвитку. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. Вип. 3(38). С. 95–98.
14. Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003. № 1078. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-п#Text>
15. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

REFERENCES:

1. Byudjetna deklaraciya na 2022–2024 roki [Budget declaration for 2022–2024]. Retrieved from: https://buhgalter.com.ua/upload/news/2021/6/budgetna_deklaracija_2022_2024.pdf
2. Derjavnii klasifikator socialnih standartiv ta normativiv: nakaz Ministerstva praci ta socialnoi politiki Ukraini vid 17.06.2002 № 293 [State Classifier of Social Standards and Norms: Mandate of the Ministry of Practice and Social Policy of Ukraine dated 17.06.2002 No. 293]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Derjavni socialni ta garantii u 2020–2021 roci. Ministerstvo socialnoi politiki Ukraini 2021 [State Social and Social Warranties for 2020–2021 rots. Ministry of Social Policy of Ukraine 2021]. Retrieved from: https://www.msp.gov.ua/content/socialni_standarti.htmlPrintVersion
4. Emelyanenko L.M., Moskvina V.I. (2019) Formuvannya konceptualnoi modeli transfertnoi politiki v socialnii sferi Ukraini [Formation of the conceptual model of transfer policy in the social sphere of Ukraine]. *Innovaciina ekonomika – Innovation Economy*, 3–4 (79), 34–40. (in Ukrainian)
5. Zakon Ukraini «Pro Derjavni byudjet Ukraini na 2021 rik» [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2021 rik"]. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2021, 16. st. 144. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082_20#Text
6. Zakon Ukraini «Pro derjavnu socialnu dopomogu malozabezpechenim simyam» vid 01.06.2000 r. № 1768–III [Law of Ukraine "On State Social Assistance to Low-Income Families" of June 1, 2000, № 1768-III]. Retrieved from: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1768_14
7. Zakon Ukraini «Pro derjavni socialni standarti ta derjavni socialni garantii» [Law of Ukraine "On State Social Standards and State Social Guarantees"]. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2000, 48, st. 409. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017_14#Text
8. Zakon Ukraini «Pro projitkovii minimum» [Law of Ukraine "On subsistence level"]. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1999, № 38, st. 348. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966_14#Text
9. Zakon Ukraini «Pro socialni posluzgi» [Law of Ukraine "On Social Services"]. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2019, № 18, st. 73. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671_19#Text
10. Libanova E.M. (2012) Socialni problemi modernizacii ukrainskoi ekonomiki [Social problems of modernization of the Ukrainian economy]. *Demografiya ta socialna ekonomika – Demography and social economy*, 1(17), 5–22.
11. Nakaz Ministerstva socialnoi politiki Ukraini «Pro zatverdjenyya Strategichnogo planu diyalnosti Ministerstva socialnoi politiki Ukraini na 2021 byudjetnii rik i dva byudjetni periodi scho nastayut za planovim 2022–2023 roki» vid 26.01.2021 № 30 [Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine "On approval of the Strategic Plan of the Ministry of Social Policy of Ukraine for the 2021 budget year and two budget periods following the planned (2022–2023)" from 26.01.2021 № 30]. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/documents/5959.htmlP>
12. Popov O. (2002) Standart [Standart]. *Ekonom. Encykl. – Economic Encyclopedia / redkol. S.V. Mochernii vidp. red., [ta in.]*. Kyiv: Akademiya, vol. 3, pp. 463.
13. Prihodchenko L.L. (2009) Konceptii ta modeli efekтивности perspektivi rozvitku [Concepts and models of efficiency: prospects for development]. *Aktualni problemi derjavnogo upravlinnya – Current issues of public administration*, 3(38), 95–98.
14. Pro zatverdjenyya Poryadku provedennya indeksacii groshovih dohodiv naselennya. Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 17.07.2003 № 1078 [On approval of the Procedure for indexation of monetary income of the population. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 17, 2003]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078_2003_p#Text
15. Ukaz Prezidenta Ukraini «Pro Cili stalogo rozvitku Ukraini na period do 2030 roku» vid 30.09.2019 № 722 [Decree of the President of Ukraine "On the Goals of Sustainable Development of Ukraine until 2030" from 30.09.2019]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>